

(i) Printed Pages : 7 Roll No.

(ii) Questions : 9 Sub. Code :

1	1	2	8	2
---	---	---	---	---

Exam. Code :

5	0	0	4
---	---	---	---

Bachelor of Arts (FYUP) 4th Semester
(2056)

POLITICAL SCIENCE

Paper : Introduction to International Relations
(In all Mediums)

Time Allowed : 3 Hours] [Maximum Marks : 90

Note :- (1) Question No. 1 is compulsory. Attempt any **nine** questions. Each question carries **2** marks.

(2) Attempt **one** question each from Units I to IV. Each question carries **18** marks.

(Compulsory Question)

1. Answer any **nine** questions:

- (a) What is idealism in the context of international relations?
- (b) What is the realist view of human nature?
- (c) What is neoliberalism in the context of international relations?
- (d) What is neorealism?
- (e) Write down the significance of the Functionalist theory.
- (f) How does the distribution of power within the international system influence the behaviour of states according to systems theory?

- (g) How did the Treaty of Versailles contribute to the conditions that eventually led to World War II?
 - (h) What is meant by the policy of appeasement in international relations?
 - (i) What was the Marshall Plan?
 - (j) What is Glasnost?
 - (k) What is NAFTA?
 - (l) What is BRICS?
- 9×2=18

UNIT-I

- 2. Critically evaluate Idealism as a theory of international relations. Also, mention whether Idealism is still useful for understanding world politics today. 18
- 3. Evaluate the strengths and limitations of Neoliberalism in explaining contemporary global politics. 18

UNIT-II

- 4. Explain the Functionalist Theory of international relations. Evaluate its relevance in today's globalized world. 18
- 5. Critically analyse Morton Kaplan's Systems Theory in international relations. 18

UNIT-III

- 6. Discuss the consequences of World War II. 18
- 7. How did the ideological differences between the United States and the Soviet Union contribute to the start and escalation of the Cold War? 18

UNIT-IV

8. What major political, economic, and social problems caused the collapse of the Soviet Union in 1991, and how did Gorbachev's reforms and increasing demands for independence from different republics accelerate its breakup? 18
9. How has the formation and growth of BRICS impacted global economic and political power dynamics, and what challenges does the group encounter in the emerging multipolar world order? 18

(हिन्दी माध्यम)

- नोट :-** (1) प्रश्न संख्या 1 अनिवार्य है। किन्हीं नौ प्रश्नों के उत्तर दें। प्रत्येक प्रश्न 2 अंक का है।
- (2) प्रत्येक यूनिट I से IV में से एक प्रश्न का उत्तर दें। प्रत्येक प्रश्न 18 अंक का है।

(अनिवार्य प्रश्न)

1. किन्हीं नौ प्रश्नों के उत्तर दें:
 - (a) अंतर्राष्ट्रीय संबंधों के संदर्भ में आदर्शवाद क्या है?
 - (b) मानव स्वभाव के बारे में यथार्थवादी दृष्टिकोण क्या है?
 - (c) अंतर्राष्ट्रीय संबंधों के संदर्भ में नवउदारवाद क्या है?
 - (d) नवयथार्थवाद क्या है?
 - (e) प्रकार्यवाद सिद्धांत का महत्व लिखिए।
 - (f) प्रणाली सिद्धांत के अनुसार अंतर्राष्ट्रीय व्यवस्था में शक्ति का वितरण राज्यों के व्यवहार को कैसे प्रभावित करता है?

- (g) वर्साय की संधि ने द्वितीय विश्व युद्ध की ओर ले जाने वाली परिस्थितियों में किस प्रकार योगदान दिया?
- (h) अंतर्राष्ट्रीय संबंधों में तुष्टीकरण की नीति से क्या तात्पर्य है?
- (i) मार्शल योजना क्या थी?
- (j) ग्लासनोस्ट क्या है?
- (k) नाफ्टा क्या है?
- (l) ब्रिक्स क्या है? 9×2=18

यूनिट-I

2. अंतर्राष्ट्रीय संबंधों के सिद्धांत के रूप में आदर्शवाद का आलोचनात्मक मूल्यांकन कीजिए। साथ ही, यह भी बताइए कि क्या आदर्शवाद आज भी विश्व राजनीति को समझने के लिए उपयोगी है। 18
3. समकालीन वैश्विक राजनीति की व्याख्या करने में नवउदारवाद की शक्तियों और सीमाओं का मूल्यांकन कीजिए। 18

यूनिट-II

4. अंतर्राष्ट्रीय संबंधों के प्रकार्यवाद सिद्धांत की व्याख्या कीजिए। आज के वैश्वीकृत विश्व में इसकी प्रासंगिकता का मूल्यांकन कीजिए। 18
5. अंतर्राष्ट्रीय संबंधों में मॉर्टन कपलान के व्यवस्था सिद्धांत का आलोचनात्मक विश्लेषण कीजिए। 18

यूनिट-III

6. द्वितीय विश्व युद्ध के परिणामों पर चर्चा कीजिए। 18
7. संयुक्त राज्य अमेरिका और सोवियत संघ के बीच वैचारिक मतभेदों ने शीत युद्ध की शुरुआत और उसके बढ़ने में किस प्रकार योगदान दिया? 18

ਯੂਨਿਟ-IV

8. 1991 ਮੇਂ ਸੋਵਿਯਤ ਸੰਘ ਕੇ ਪਤਨ ਕੇ ਪ੍ਰਮੁਖ ਰਾਜਨੀਤਿਕ, ਆਰਥਿਕ ਔਰ ਸਾਮਾਜਿਕ ਕਾਰਣ ਕਥਾ ਥੇ, ਔਰ ਗੋਰਬਾਚੇਵ ਕੇ ਪੁਨਰਨਿਰਮਾਣ ਔਰ ਵਿਮਿਨਨ ਗਣਰਾਜਯੋਂ ਸੇ ਸੁਵਤੰਤ੍ਰਤਾ ਕੀ ਬਫ਼ਤੀ ਮਾਂਗੋਂ ਨੇ ਇਸਕੇ ਵਿਘਟਨ ਕੋ ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਗਤਿ ਦੀ? 18
9. ਬ੍ਰਿਕਸ ਕੇ ਗਠਨ ਔਰ ਵਿਕਾਸ ਨੇ ਵੈਸ਼ਵਿਕ ਆਰਥਿਕ ਔਰ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸ਼ਕਤਿ ਸਮੀਕਰਣੋਂ ਕੋ ਕੈਸੇ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਿਆ ਹੈ, ਔਰ ਝਮਰਤੀ ਬਹੁਧੁਵੀਯ ਵਿਸ਼ਵ ਵ੍ਧਵਸਥਾ ਮੇਂ ਇਸ ਸਮੂਹ ਕੋ ਕਿਨ ਚੁਨੌਤੀਯੋਂ ਕਾ ਸਾਮਨਾ ਕਰਨਾ ਪਛਤਾ ਹੈ? 18

(ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ)

- ਨੋਟ :- (1) ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰਬਰ 1 ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ। ਕੋਈ ਵੀ ਨੌਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ। ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ 2 ਅੰਕ ਹਨ।
- (2) ਯੂਨਿਟ I ਤੋਂ IV ਹਰੇਕ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ। ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ 18 ਅੰਕ ਹਨ।

(ਲਾਜ਼ਮੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ)

1. ਕਿਸੇ ਵੀ ਨੌਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਦਿਓ :
- (a) ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਬੰਧਾਂ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਆਦਰਸ਼ਵਾਦ ਕੀ ਹੈ ?
- (b) ਮਨੁੱਖੀ ਸੁਭਾਅ ਦਾ ਯਥਾਰਥਵਾਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਕੀ ਹੈ ?
- (c) ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਬੰਧਾਂ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਨਵਉਦਾਰਵਾਦ ਕੀ ਹੈ ?
- (d) ਨਵਉਦਾਰਵਾਦ ਕੀ ਹੈ ?
- (e) ਫੰਕਸ਼ਨਲਿਸਟ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਲਿਖੋ।

- (f) ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵੰਡ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਵਿਵਹਾਰ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ?
- (g) ਵਰਸੇਲਜ਼ ਦੀ ਸੰਧੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹੇਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਕਿਵੇਂ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਇਆ ਜੋ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਦੂਜੇ ਵਿਸ਼ਵ ਯੁੱਧ ਵੱਲ ਲੈ ਗਈਆਂ ?
- (h) ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਬੰਧਾਂ ਵਿੱਚ ਤੁਸ਼ਟੀਕਰਨ ਦੀ ਨੀਤੀ ਦਾ ਕੀ ਅਰਥ ਹੈ ?
- (i) ਮਾਰਸ਼ਲ ਯੋਜਨਾ ਕੀ ਸੀ ?
- (j) ਗਲਾਸਨੋਸਟ ਕੀ ਹੈ ?
- (k) ਨਾਫਟਾ ਕੀ ਹੈ ?
- (l) ਬ੍ਰਿਕਸ ਕੀ ਹੈ ? 9×2=18

ਯੂਨਿਟ-1

2. ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਬੰਧਾਂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਵਜੋਂ ਆਦਰਸ਼ਵਾਦ ਦਾ ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰੋ। ਨਾਲ ਹੀ, ਜ਼ਿਕਰ ਕਰੋ ਕਿ ਕੀ ਆਦਰਸ਼ਵਾਦ ਅੱਜ ਵੀ ਵਿਸ਼ਵ ਰਾਜਨੀਤੀ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਉਪਯੋਗੀ ਹੈ। 18
3. ਸਮਕਾਲੀ ਵਿਸ਼ਵ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਨਵਉਦਾਰਵਾਦ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਸੀਮਾਵਾਂ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰੋ। 18

ਯੂਨਿਟ-II

4. ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਬੰਧਾਂ ਦੇ ਫੰਕਸ਼ਨਲਿਸਟ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ। ਅੱਜ ਦੇ ਵਿਸ਼ਵੀਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਇਸਦੀ ਸਾਰਥਕਤਾ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰੋ। 18
5. ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਬੰਧਾਂ ਵਿੱਚ ਮੋਰਟਨ ਕਪਲਾਨ ਦੇ ਵਿਵਸਥਾ ਸਿਧਾਂਤ ਦਾ ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰੋ। 18

ਯੂਨਿਟ-III

6. ਦੂਜੇ ਵਿਸ਼ਵ ਯੁੱਧ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 18
7. ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਜ ਅਮਰੀਕਾ ਅਤੇ ਸੋਵੀਅਤ ਯੂਨੀਅਨ ਵਿਚਕਾਰ ਵਿਚਾਰਧਾਰਕ ਅੰਤਰਾਂ ਨੇ ਸ਼ੀਤ ਯੁੱਧ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਅਤੇ ਵਾਧੇ ਵਿੱਚ ਕਿਵੇਂ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਇਆ ? 18

ਯੂਨਿਟ-IV

8. 1991 ਵਿੱਚ ਸੋਵੀਅਤ ਯੂਨੀਅਨ ਦੇ ਪਤਨ ਦਾ ਕਾਰਨ ਕਿਹੜੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ ਰਾਜਨੀਤਿਕ, ਆਰਥਿਕ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਸਨ, ਅਤੇ ਗੋਰਬਾਚੇਵ ਦੇ ਸੁਧਾਰਾਂ ਅਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਗਣਰਾਜਾਂ ਤੋਂ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀਆਂ ਵਧਦੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਨੇ ਇਸਦੇ ਟੁੱਟਣ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਤੇਜ਼ ਕੀਤਾ ? 18
9. ਬ੍ਰਿਕਸ ਦੇ ਗਠਨ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਨੇ ਵਿਸ਼ਵਵਿਆਪੀ ਆਰਥਿਕ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸ਼ਕਤੀ ਗਤੀਸ਼ੀਲਤਾ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਉੱਭਰ ਰਹੇ ਬਹੁ-ਧਰੁਵੀ ਵਿਸ਼ਵ ਵਿਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਸਮੂਹ ਕਿਹੜੀਆਂ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ? 18